

BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA TRAVMA PSİKOLOJİSİ

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR

Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA

BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA TRAVMA PSİKOLOJİSİ

Editörler: ERMAĞAN ÇAĞLAR - Tuğba TÜRK KURTÇA

Yazarlar: Gülçin ŞENYUVA - Sezen GÜLEÇ - Hüseyin BATMAN - Hilal KAYA - Cem SOYLU -
Emine AKMAN DİREKÇİ - Simel PARLAK - Güneş GÜLAYDIN - Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR -
Gökçe BAYKUZU GÜNDÜZ - Volkan KOÇ - Tuğba TÜRK KURTÇA - Burcu TÜRK
Gülçin ORHAN - Aslı YAYAK - Canan ÇALAĞAN

ISBN: 978-625-8499-16-2

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Sadık HANGÜL

1. Baskı: Ankara | Şubat, 2022

2. Baskı: Ankara | Eylül, 2022

3. Baskı: Ankara | Kasım, 2022

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti. İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA,
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 41575

Matbaa Sertifika No: 47479

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizeteki yayincilik@gmail.com

BİREYSEL VE TOPLUMSAL BAĞLAMDA TRAVMA PSİKOLOJİSİ

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR
Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA

Yazarlar

Dr. Psk. Gülçin ŞENYUVA
Dr. Öğr. Üyesi Sezen GÜLEÇ
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BATMAN
Arş. Gör. Hilal KAYA
Dr. Cem SOYLU
Ar. Gör. Emine AKMAN DİREKÇİ
Doç. Dr. Simel PARLAK
Klinik Psk. Güneş GÜLAYDIN
Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR
Arş. Gör. Gökçe BAYKUZU GÜNDÜZ
Dr. Öğr. Üyesi Volkan KOÇ
Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA
Dr. Öğr. Üyesi Burcu TÜRK
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ORHAN
Doç. Dr. Aslı YAYAK
Uzm. Psk. Dan. Canan ÇALAĞAN

Not: Yazar isimlerinin sıralaması bölüm sıralaması çerçevesinde yapılmıştır.

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR, *Beykoz Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA, *Trakya Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD*

1. Bölüm

Travma Sonrası Klinik Değerlendirme ve Müdahale Süreci

Psikolog Dr. Gülçin ŞENYUVA, *NP İstanbul Beyin Hastanesi*
ORCID ID: 0000-0001-9917-1405

2. Bölüm

Travmayla Başa Çıkma, Koruyucu Faktörler ve Müdahale Yöntemleri

Dr. Öğr. Üyesi Sezen GÜLEÇ, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0003-4045-1650

3. Bölüm

Çocuk İstismarı ve Travma

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BATMAN, *Afyon Kocatepe Üniversitesi,
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bölümü*
ORCID ID: 0000-0001-8902-1577

4. Bölüm

Travma Yaşantısı Olan Çocuklarla Çalışma

Arş. Gör. Hilal KAYA, *Ankara Üniversitesi, Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı*
ORCID ID: 0000-0002-8001-0270

5. Bölüm

Travma ve Yaşlılık

Dr. Cem SOYLU, *Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-6250-3450

6. Bölüm

Doğal Afetler, Travma Psikolojisi ve Travma Sonrası Müdahale

Arş. Gör. Emine AKMAN DİREKÇİ, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0001-5719-1416

7. Bölüm

Travma, Yas ve Kayıp

Doç. Dr. Simel PARLAK, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-8651-2693

8. Bölüm

EMDR ile Travma Çalışmak

Klinik Psikolog Güneş GÜLAYDIN, *Milli Eğitim Bakanlığı*
ORCID ID: 0000-0001-8800-461X
Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR, *Beykoz Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-9690-2898

- 9. Bölüm** **Kriz Danışmanlığı ve Krize Müdahale**
Arş. Gör. Gökçe BAYKUZU GÜNDÜZ, *Ankara Üniversitesi,
Disiplinlerarası Adli Bilimler Anabilim Dalı*
ORCID ID: 0000-0001-6526-8305
- 10. Bölüm** **Psikolojik Sağlamlık ve Travma Sonrası Büyüme**
Dr. Öğr. Üyesi Volkan KOÇ, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0003-4218-6555
- 11. Bölüm** **Travmaya Duyarlı Okullar**
Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR, *Beykoz Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-9690-2898
Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA, *Trakya Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD*
ORCID ID: 0000-0002-4361-3769
- 12. Bölüm** **Travma ve Adli Psikoloji**
Dr. Öğr. Üyesi Burcu TÜRK, *Haliç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0003-3290-5886
- 13. Bölüm** **Travma ve Suç**
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ORHAN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi,
Güvenlik Bilimleri Bölümü*
ORCID ID: 0000-0003-3116-9901
- 14. Bölüm** **Travma ve Toplum Sağlığı**
Doç. Dr Aslı YAYAK, *Bursa Teknik Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü*
ORCID ID: 0000-0002-1112-5103
- 15. Bölüm** **Toplumsal Bağlamda Travma**
Uzm. Psk. Dan. Canan ÇALAĞAN, *İstanbul Üniversitesi,
Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*
ORCID ID: 0000-0002-7183-0541

ÖNSÖZ

İnsanlar yaşamlarının çeşitli noktalarında bir veya birden fazla kez travmatik olayları bizzat yaşayabilmekte veya şahit olabilmektedirler. Travmatik olayların olumsuz etkileri ve yaşama olasılığının her zaman olması, gündelik hayatın içinde beklenmedik bir şekilde ortaya çıkması ve buna bağlı olarak bireylerin baş etme becerilerini işlevsiz hale getirmesi nedeniyle bireylerin yaşamlarının kalitesini düşürebilmektedir.

Yaşayan bir organizma olarak değerlendirilebilen travma konusunun bireysel ve toplumsal temellerde, farklı bağlamlar ve yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmesi; koruyucu, önleyici müdahalelerin dinamik bir şekilde ele alınması ise belirtilen özellikler çerçevesinde önem arz etmektedir. Söz konusu amaç bağlamında, psikolojik travmanın değerlendirilmesi, başa çıkma ve müdahale yöntemleri, koruyucu faktörler, psikolojik travmanın tedavisinde kullanılan terapötik yaklaşımlar, travmaya duyarlı okullar, doğal afetler, kriz danışmanlığı ve krize müdahale, psikolojik sağlamlık ve travma sonrası büyüme, kayıp ve yas, suç ve travma ilişkisi, travma ve adli psikoloji başlıkları bireysel ve toplumsal travma bağlamında ele alınmış; psikolojik travmanın çocukluk ve yaşlılık yıllarındaki etkisi ayrıntılı bir bakış açısı ile sunulmuştur.

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR

Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
-------------	-----

Travma.....	xi
Kaynakça.....	xvi

BÖLÜM 1:

Travma Sonrası Klinik Değerlendirme ve Müdahale Süreci	1
1. Giriş	1
2. Ruhsal Travma Kavramı.....	1
3. Travma Sonrası Ortaya Çıkabilecek Sorunlar	2
4. Klinik Değerlendirme	3
5. Kullanılan Ölçekler.....	5
6. Travmaya Müdahale Yöntemleri	7
7. Sonuç.....	10
Kaynakça.....	11

Dr. Psk. Gülçin ŞENYUVA

BÖLÜM 2:

Travmayla Başa Çıkma, Koruyucu Faktörler ve Müdahale Yöntemleri	15
1. Giriş	15
2. Travmayla Başa Çıkma	16
3. Koruyucu Faktörler.....	17
4. Müdahale Yöntemleri	18
5. Sonuç	23
Kaynakça.....	24

Dr. Öğr. Üyesi Sezen GÜLEÇ

BÖLÜM 3:

Çocuk İstismarı ve Travma	27
1. Giriş:.....	27
2. Çocuk İstismarı	28
3. İstismarın Çocuk Üzerindeki Etkileri	30
4. Görgü Tanıklığında Hafıza.....	34
5. Cinsel İstismar ve Adli Görüşme	35
Kaynakça.....	37

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BATMAN

BÖLÜM 4:

Travma Yaşantısı Olan Çocuklarla Çalışma.....	41
1. Giriş	41
2. Travma Yaşantısı Olan Çocuklarla Çalışmanın Amaç ve Hedefleri.....	41
3. Toplumsal Felaketlerden Sonra Çocuklarla Çalışma	44
4. Bireysel Travmalarda Çocuklarla Çalışma	51
5. Çocuk ve Oyun.....	55
6. Sonuç.....	56
Kaynakça	57

Arş. Gör. Hilal KAYA

BÖLÜM 5:

Travma ve Yaşlılık	59
1. Giriş	59
2. Yaşlılarda Travmanın Yaygınlığı	60
3. Yaşlı Bireylerde Travma için Risk Faktörleri	61
4. Travmanın Yaşlı Bireyler Üzerindeki Etkileri	62
5. Yaşlı Bireylerde Travmanın Değerlendirmesi ve Tedavi Türleri	65
Kaynakça	69

Dr. Cem SOYLU

BÖLÜM 6:

Doğal Afetler, Travma Psikolojisi ve Travma Sonrası Müdahale	73
1. Giriş	73
2. Doğal Afetler	74
3. Travma Psikolojisi	76
4. Travma Sonrası Müdahale	80
5. Sonuç	82
Kaynakça	83

Arş. Gör. Uzm. Psk. Emine AKMAN DİREKÇİ

BÖLÜM 7:

Travma, Yas ve Kayıp.....	85
1. Giriş.....	85
2. Yas Nedir?	86
3. Yas Tepkileri	87
4. Yas Danışmanlığı.....	88
5. Travmatik Yas.....	89
6. Ergenlerde Travmatik Yas	92
7. Çocukluk Çağında Travmatik Yas	93
8. Normal Yas, Travmatik Yas ve TSSB Arasındaki Farklılaşmalar	94
9. Sonuç.....	95
Kaynakça	96

Doç. Dr. Simel PARLAK

BÖLÜM 8:

EMDR ile Travma Çalışmak	99
1. Giriş	99
2. EMDR ve Tarihçesi	100
3. Bir Travma Tedavi Yaklaşımı Olarak EMDR Süreci	103
4. Vaka Örneği	107
5. Sonuç	109
Kaynakça	110

Klinik Psikolog Güneş GÜLAYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR

BÖLÜM 9:

Kriz Danışmanlığı ve Krize Müdahale	113
1. Giriş	113
2. Kriz Tanımı ve Türleri	113
3. Krize Müdahale	115
4. Özel Bir Kriz Türü Olarak İntihar	121
5. Sonuç	126
Kaynakça	127

Arş. Gör. Gökçe BAYKUZU GÜNDÜZ

BÖLÜM 10:

Psikolojik Sağlamlık ve Travma Sonrası Büyüme	129
1. Giriş	129
2. Psikolojik Sağlamlık	130
3. Travma Sonrası Büyüme	134
4. Sonuç	136
Kaynakça	137

Dr. Öğr. Üyesi Volkan KOÇ

BÖLÜM 11:

Travmaya Duyarlı Okullar	141
1. Giriş	141
2. Travmaya Duyarlı Okullar ve Tarihçesi	142
3. Travmaya Duyarlı Okulların Amacı ve Çıktıları	145
4. Travmaya Duyarlı Okulların Özellikleri	146
5. Sonuç	150
Kaynakça	151

Dr. Öğr. Üyesi Eda ERMAĞAN ÇAĞLAR

Dr. Tuğba TÜRK KURTÇA

BÖLÜM 12:

Travma ve Adli Psikoloji.....	153
1. Giriş.....	153
2. Ruhsal Travma ve Psicotravmatoloji.....	156
3. Sonuç.....	160
Kaynakça.....	161

Dr. Öğr. Üyesi Burcu TÜRK

BÖLÜM 13:

Travma ve Suç.....	163
1. Giriş.....	163
2. Çocukluk Çağı Travmatik Deneyimleri ve Suç Davranışı.....	164
3. Tutuklu ve Hükümlü Bireylerde Travma.....	165
4. Tutuklu ve Hükümlü Bireylerde Geçmiş Travma Maruziyeti.....	166
5. Savaş Deneyimi ve Travma.....	166
6. Suç Mağduriyeti ve Travma.....	168
7. Sonuç.....	169
Kaynakça.....	170

Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Orhan

BÖLÜM 14:

Travma ve Toplum Sağlığı.....	177
1. Giriş.....	177
2. Travmanın Bireysel ve Toplumsal Etkileri.....	178
3. Sonuç.....	185
Kaynakça.....	186

Doç. Dr. Aslı YAYAK

BÖLÜM 15:

Toplumsal Bağlamda Travma.....	189
1. Giriş.....	189
2. Tekinsizliğin Aktarımı.....	190
3. Kolektif Bellek.....	193
4. Sonuç Yerine Bir Soru; Anlamların Yeniden Yaratılması Mümkün müdür?.....	195
Kaynakça.....	197

Uzm. Psk. Dan. Canan ÇALĞAN